

OLVASÓNAPLÓ

Vitairat az erotikáról

Ha van „erős felindulásból elkövetett” könyv, akkor B. Elthes Eszter *Óda az erotikához, avagy a szexualitás védelmében* című „vitairata” az. Vajon mi hergelte oly magasra indulatait, hogy fogorvos léteire tollat ragadjon, s kiverekedjen egy kötetet, kiprovokálja a nyilvánosságot? sok mindenre gondolhatunk: magánéleti sikertelenségre, megbántottságra, elkeseredésre, végső elhatározásra, dühre vagy döbbenetre. Mindegy — tény, hogy az „aluljáró-irodalom” magánéleti vájkálódásai, a botrányok csámesogó krónikái, a kielégületlen művészek önéletírásai, a pikáns hálószozatitkok és bűnözők mélyléktani repülései mellett (ellen, velük vitában) megszólalt a „másik” oldal. Amely a természetes józólésre, a megcsúfolt értékek visszaállítására apelál. Az indulat alapja úgy érzem két-tős. Résztint B. Elthes Eszter „kettőslátása” — életének egyik felét ma is az NSZK-ban praktizáló orvosként éli, tehát naponta szembeesítési, összehasonlítási lehetősége van — résztint a veszélyeztet, a nemzetre leselkedő „újkori kultúracsinálók” erkölcsi züllesztésének végső stádiuma.

Azt hiszem a nudisták egyre erőszakosabb követelözéseiről sokan hallottak. Én akkor lepödtem meg, amikor az algyői vasúti híd mellől nem egy, a kíváncsi szemektől elzárt erdei tavacska szerettek volna magukénak tudni, hanem az újszegedi hídfőnél levő szabadstrandot. Innen a dolog már gyanús, s kevés érvnek, hogy: Egész testünket érhesse a nap, egyformán barnuljunk stb. De ide sorolhatnám a homoszexuálisok erősödő hangjait, a pornokazetták feketepiacát, a művészet leple alatt megjelentetett erotikus és pornónaptárak özönét, az AIDS-félelem sztorijait. Mert mi képtelenek vagyunk jó magyar szokásainkat, átlépni. Vagy szemellenzősen prüdék vagyunk, vagy a szabadosság kritikátlan zászlóvivői. B. Elthes Eszter versenylovas is, megpróbál hát nyeregben maradni. De azért jól megsarkantyúzza lovát. Ebből az őszinte indulatból következnek vitairatának erényei és hiányosságai is.

Öszintén és manipulátlanul spród, vállaltan és sarkosan szubjektív, nem kacsingat egyik oldalra sem, bizonyára tévedéseit is emelt fővel viseli. Sajátos helyzetéből következően mondandójának hitele alapos. Írásához a döntő lökést egy barátjának története adta. Saroltának egy alkalmi ismerőse megfogta a mellét. „Megsimogatta, és ezt velem még soha senki nem tette.” Pedig S. már nem tizenéves csitri, hanem harmincas nő, akinek évtizedes állandó partnerkapcsolata van, aki már egyetemista korában is egy számmal kisebb blúzt hordott és elsőként vetkőzött neki a nudista strandokon. S. német lány. (A rádió egyik műsorában a részletet felolvasó színeszónőnek volt egy aranyos megjegyzése: az a krapek csak magyar lehetett!). A szerző ezt fűzi a történethez: „Abban a világban élnek, amelynek erkölceit, szokásait olyan buzgón majmoljuk. Abban a világban élnek, melyben már több mint tíz évvel ezelőt kezdődött a meztelenkedés és még jóval előbb a pornóhullám. Ott, ahol az erotika hült helye, ahol a szexualitás már elveszett a szabadosságban. Ahol a nők már régen földaták fegyvereiket, titkaikat, értékeiket. És ez a világ, ami óhatatlanul elér bennünket is. De ez-e az a világ, amire vágyunk?”

Ebből a felháborodásból, féltő indulatból született B. Elthes Eszter gondolatsora. De mivel senki nem bújhat ki a saját bőréből, s mert a szerző nem tudományos felmérésekre, elemzésekre és következtetésekre vállalkozott, viseli az egyén tapasztalatait, neveltetésének erényeit és korlátait, személyiségének sajátosságait. Abból a — véleményem szerint is alapigazságnak számító — tényből indul ki, hogy ha két ember tökéletesen megérti és kielégíti egymást a szerelemben, akkor nincs egyikőjüknek sem arra szüksége, hogy erről bárhol beszéljen, pötcselekvésekre vetemedjen, füledien erotikus közegeben keressen újabb élvezeteket. De hát akkor annyi kielégületlen, családott, manipulált ember él ebben az országban? Annak, hogy ma szaporodóban vannak a pornóhullám lovagjai, számos oka lehet. Egyének és társadalmiak, a családon belüliek és minden-

„....De meztelen... Fan-táziát nem szíthat...”
(Somlyó György: Egy Rodin-akthoz)

kire tartozók. Csak utalni szeretnék arra a tényre, hogy a mai gyerekek nagy többsége nem a családban és az iskolában ismeri-tanulja meg, életkorának megfelelően, lépésről lépésre a szerelem és szexualitás iskolájának tananyagát. Tíz év alatti gyerekek kezében már olt a Tollasbál, nem számítanak a filmek figyelmeztető feliratait — Tizenhat éven felülieknek ajánljuk! —. De a felnőtt lakosság is — az erkölcsi válság érzékzavarainak egyenes következményeként — éppen ezen a téren a legbizonytalanabb. A „Színlelni boldog szeretőt” ösztársadalmi tanulságai nem oldják meg az egyes emberek szerelmi-szexuális gondjait, s lehet-e véletlen, hogy egy felmérés dokumentumai szerint a változás korába érkező nők döntő többsége soha életében nem tapasztalta a szexuális kielégülés élményét.

Lehet, hogy B. Elthes Eszter tisztában van mindezekkel a problémákkal, de ő a nők szerepét és felelősségét hangsúlyozza elsősorban, szerintem kissé túl is hangsúlyozza. Mintha ez a kérdés redukálható lenne a női raffiniériára, ügyességre, varázásra. Teszi ezt azért, mert a férfiakat kicsit lenézi, példaként említve, hogy okos, értelmes, nagytudású és tisztelőre méltó férfiakat egy lazán gombolt blúzzal el lehet téríteni, hiszen már nem a fejük után mennek... És: hogy „A férfiúi potencia nagyon érzékeny jóság. A férfiúi viselkedést ez magyarázza, ez vezérli.” Mi hát az orvosság? S a szerző válasza: a nőknek vissza kell adni a szerelem szépségét, erotikai küldetését, a szexualitás örömet. „Tévedés azt hinnünk, hogy a szerelmi erkölcs rohamos romlása a szabadosság egyfajta telítettségéből, érkeink nagyfokú kielégésének csomóréből keletkezett. Éppen fordítva! A meztelenkedés a szexuális élet sivarsága miatt, annak velejárójaként, illetve következményeként jelentkezett és terjed.” A nők feladata tehát — véli az író — visszaállítani két ember legszébb kapcsolatának értékeit. Csak, hogy B. Elthes Eszter ebből a kapcsolatból kihagyja (felejt?) a lelki tényezőket, az idő-faktort, az örömszerzés mellett és azon túl az utódok kérdését. Utal ugyan arra, hogy ennek az erkölcsi válságtűnetnek — résznek az egészben! — tágabb összefüggései is vannak, sőt van olyan gyanúm is, ő is ezt tartja végső soron fontosnak és társadalmi méretekbem megszívlelendőnek. A magyarság veszélyeztetettségének, erkölcsi széthullásának megállítását, melynek természetes része az emberi kapcsolatok, legintimebb, emberhez leginkább méltó érzések hitelének és értékeinek visszaállítása. Az általánosabb összefüggések során megfogalmazott féltő sorai így hangzanak: „....

— ami tehát idáig senkinek és semminek nem sikerült, vagyis: beolvasztani, letiporni, és elsőpörni a magyarságot, az most újkori kultúracsinálónak (békében, jólétben, függetlenségben) végre — és visszavonhatatlanul — sikerül demográfiailag és erkölcsi-leg tönkretenni, lezüllesztani népünket, lefenntartó erejét és erényeit kiirtani.” Súlyos mondatok, talán egy kicsit túlzók is. De igaz indulatból, őszinte féltésből születtek. S agitálni — pláne jó ügy mellett — sosem lehetett érzelmek, tiszta indulatok, vállalt szubjektívizmus nélkül.

A könyv második részével — mely a szexnek és pornográfiának, a meztelenségnek a művészetben eluralkodó útját igyekszik megfékezni — csak fenntartásokkal fogadhatom el. A művészet egész történetét végigkíséri, a világnak nincs szebb és tökéletesebb formája, mint az emberi test. A képzőművészet egész története bizonyítja a Willendorfi Vénuszról a mai aktképig, hogy mennyi emberi tartalmat lehet kifejezni a női testtel: ártatlanságot és romlottságot, tisztságot és szennyet, szépet és rútát, kiszolgáltatottságot és uralkodást, az emberi nem folytonosságának reményét és a szerelem tartományait. Nem lehet véletlen, hogy polgárjogot nyert irodalomban, fotóban, filmművészetben, színházban. B. Elthes Eszter elveri a port Jancsó Miklóson és Fellin-n, ezzel megkérdőjelezzve egy sajátos alkotói módszer és kifejezőmód létjogosultságát, egy egyéni filmnyelv modellálható eszközrendszerének, jelképi struktúrájának, egész életművet átfogó motívumrendszerének érvényességét. Elképzelhető, hogy nehezen illeszthető a mindennapi jelenségáradat szövetébe a művészt sajátos szférájának szálai, s az sem tagadható, hogy a művészet leple alatt bizony árulja magát megannyi öncélú malackodás, olcsó pornográfia, füledt erotika. De a művészet kiforja magát, a rosta keményen és kíméletlenül dolgozik. Az értékek fölmutatása — legyen az akár meztelen — és népszerűsítése közös feladat.

Az „érted haragszom, nem ellened” nemes indulata szülte e vitairatot. Remélem, legalább annyian elolvassák, mint az ellentábor burjánzó és buja köteteit. Csúf-könyv, borítója legalábbis. Annál szebbek a nemrégiben elhunyt kiváló grafikusművész Reich Károly rajzai, s annál tisztelőreméltóbb B. Elthes Eszter felrázó írása. Írói avatunk? Nem hiszem. Egy eredeti és szuverén egyéniség adta közre gondolatait, hogy vitakoztunk vele, szembeesítük saját tapasztalatainkat, véleményünket az övéivel. Ezért nem hagyhat közömbösen senkit. Biztos vagyok abban, a prüdék szekértáborában gyülekezők legalább annyira sörte érzik magukat, mint az öncélú meztelenkedés és szabad szerelem kiképzetlen közkatónai. Éppen ezért hihető: B. Elthes Eszternek sok mindenben igaza lehet!

TANDILAJOS

BELÁNYI GYÖRGY

Az éjszakában

Majd megtanulunk embereket látni. Föltöljük a szívünket, majd föl egy alig érzékelhető magasba, hogy a fák hívogató lombja is csak a madaraknak lüktet csupán. Így mondjuk el, most másfajta történetre nyílnak az ég kapui, másfajta földet hordozgat a szél. Jön egy lovas, átporoszkál a fénybe süllyedt kerten, letápossa a bágyadt salátabokrokat. Borzongva búj össze a fű, a szél. Egy kiáltás nem hozná meg a várt eredményt —, irgalmatlan egymásba érnek a molekulák. Mégis, hát mégis kész van ez a világ, s árcvónásainkban egyre pontosabban alkonyodik. Szürke már a kezem is, ahogy az elhagyott fához érnék, szürkén lóg vállamon ez a sok érzéketlen árnyék. Tudni azt, csak azt érdemes, ami élvezet az éjszakába.

Nincs

hely a füvek engedékeny teste alatt. Visszalöknek hozzánk egyet-egyet a begombolkozott súlyokból, hogy elhompolnak körül, elernyednek a tárgyak. Kibontható még egy arc, s az ember csak azt látja, mily eszeveszettül, milyen elszántan dobálják már szívüket magasba a madarak.

HORVÁTH ZOLTÁN RAJZA

SZAKMÁT, KENYERET!

Merre mentek, csengeleiek?

Közeledik a kiröpítés az iskolából. Főhet a feje annak, aki most végez valahol, és tovább akar menni. Nem újság, tavaly is főtt, tavalyelőtt is, amióta rendbe szerveződött az oktatás, mindig, de aki éppen beleesik, annak igazi gondjai vannak. Minden megtett lépés kiindulója lehet egy következőnek, jó lenne úgy fordítani a szeker rúdját, hadd érje el mindenki élete célját.

Fenntartásokkal mentünk be a csengelei iskolába, mert az hittük többszörösen hátrányos helyzetű gyerekek sorsáról tudunk csak érdeklődni. Nem lenne baj, ok is a mi gyerekeink, és annyi figyelmet mindenképpen megérdemelnek, amennyi egy cikkből rájuk süthet, de talán jobb lenne mégis általánosabb képre törekednünk. Megyénk legszélén, távol minden várostól, hová mennénk? Az első öt perc elég volt rá, hogy minden fenntartásunkat földaljunk.

Az mondja az igazgatónő, Félégyháza. Szeged és Kistelek is várja az innen indulókat, választhatnak tehát kedvükre. Az osztályfőnök pedig azt mondja, ki is használják a lehetőségeket, harmincan járnak a nyolcadikba, és közülük csak négyen maradnak itthon.

— Most is a leggyöngébbek?
— Tessék megkapaszkodni: nem!
Innen azonnal kétfelé ágazhat a gondolatunk. Ha nem tanul tovább, aki még tanulhatna, az nagy baj. Netán az iskola adja hozzá a rossz példát? Ha viszont az is tanulni megy, aki alig-alig jut át a léce fölött, még nagyobb baj, mert nehezebben állja a sarat. Föl is tettük mind a két kérdést.

Nálunk minden végzős osztály ötvenként visszatér találkozóra. Tavaly is visszajött az egyik fiú, természetesen saját autóval. Meg is mondta, akármelyik tanárát többszörösen zsebre tehetné kereset szempontjából, pedig ő aztán igazán nem gyötörte tanúlással magát. Játszva többet keres, mint az a tanár, aki őt elindította. Meg kell mondanom, nem is tudtunk érvelni gondolataival szemben. Hozzá képest mi szánivalóan gyöngékesetű értelmiségiek vagyunk, nem tudunk versenyezni vele.

— És aki alig-alig megy át?
— Biztosan nem a professzorságot pályázza meg. Olyan mesterségre adja magát, ahol az ügyességnek és a munkabírásnak van nagyobb szerepe, és nem a tárgyi tudásnak.
— Vegyük a divatos szakmákat. Autószerelő?
— A harmincból négy. Föltehetően mind a négy megállja a helyét.
— Fodrász?
— Kettő plusz egy.
— Mi az, hogy plusz?
— Ő a gyöngébb, mi már nem is javasoljuk. De ha a kisiparos elvállalja, akkor biztosan fölveszik.

A hangsúly gyanút kelt bennem. A kisiparos szava többet nyomhat a latba, mint az iskoláé?
— Többet hát. És a kisiparos szava megvásárolható.
— Micsoda? Mennyiért?
— Megfordult a világ, most már nem a kisiparos fizet a tanulóknak, hogy magához kösse, a szülők fizetnek neki, hogy vállalja el.
— Mennyit?
— Minden alku titokban köttetik, de biztosan jóval kevesebb a taksa, mint Szegeden. Kistelekre, gimnáziumba, ketten mennek, a Behritsbe egy, közgazdaságra kettő, egészségügyi három, élelmiszeripar egy, textilipari kettő, kereskedelmi egy. Rózsa Ferenc szakközépiskola ugyancsak egy.
— Tanári utánpótlás tehát idén nem várható?
— A két gimnazistából legföljebb. Erősen megesappant a gimnázium korábbi nimbusza, legföljebb az értelmiségiek gyereke választja ezt. A technikusság varázsa viszont emelkedőben van, de a lényeg inkább az, hogy biztos kenyeret adjanak gyerekeik kezébe. Szakmát és kenyeret!

— Szobafestő?
— Már senki. Van elég a faluban.
— Cipész?
— Ugyan!
— Eszteregályos, karosszérialakatos?
— Az még igen. A Pántlika úton a közeljövőben nyílik egy maszek vágóhíd, egy hiú azonnal jelentkezett húsiparira. Szakcsoportban dolgozott eddig az a hentes, de az új adózási rendszer föl bomlasztotta a szakcsoportot, kénytelen magánvágóhidat nyitni. És azonnal gondoskodni akar a segítőjéről is. Mert lényeges szempont lett a mi falunkban, aki teheti, vissza akar jönni. Lehet, hogy néhányat eltérít a sorsa, férjhez megy, vagy elnősül a faluból, de a többség itt akar megélni. Úgy röpti ki tehát a falu a gyerekeit, hogy vissza is várja őket. Ahogy mi is visszavárjuk azokat, akik pedagógusok lesznek.

— Vissza is jönnek?
— Sajnos, nem mind. Van, aki végzett, mégis otthon marad, mert a földia jobban fizet. Bejött a csirkézés és a zöltségtermelés, aki teheti, inkább azt próbálja. A diploma csak biztoserként kell. Talán nálunk fordult elő egyedül, hogy nem fogyott, hanem szaporodott a tanulóink létszáma. Közvetlenül tanévkézdés előtt tizennégyen íratkoztak még be hozzánk. Itt olcsóbb a tanya, mint máshol, a csirke és a földia viszont ugyanannyi hasznót hozhat, mint akárhol, jönnek tehát. Szívesen fogadtuk őket, mert kötelességünk is, de nem kell mondanom, szívtuk is a fogunkat: csak abba az osztályba ne jelentkezzen több, ahová már egy gyerekkel se tehetnénk be többet. Mert mi, ki tudja, talán a megyehatár is belejátszik, még mindig tanítunk sükségntantermekben is.
— Ebből a szempontból külön szerencse, hogy legalább egy tanyai iskolájuk megmaradt?
— Azt hiszem sokáig kell még használnunk ezt a szerencsét.
— A szomszéd réjje?
— Az, hogy a szomszéd fia ha ide megy, menjen az enyém is? Hatalmas hajtóerő lakik benne. És ami máshol talán furcsa lehet: itt nem nagyon fogad el ösztöndíjat senki. Ki tudom én taníttatni a fiamat!
— En meg is értem őket. A disznóra kötnek szerződést, de a gyerek nem disznó.
— Megint tessék megkapaszkodni: mostanában a diszószerződések is csökkenőben vannak. Hízlanak, de nem nagyon szerződnek. A gyereknél nyilván az a szempont, ne kösse az előre fölvert ösztöndíja sehomá, hadd válogasson kedvére.
— Gondolom, azért van gond bőven. Harminc gyereknek helyet találni nem akármilyen földadat.
— Van, hogyne volna, de mintha csökkenőben volna a vele járó teher. Házhoz jönnek a toborzók, legtöbbször videóval föl szerelkezve, és igen sokszor kijönnek a szakmunkásképző intézetekből is, és itt, a helyszínen írják be őket. Még kapós a csengelei ember, ha tisztességesen kell dolgozni valahol.
— Csak el ne rontsák őket!

HORVÁTH DEZSŐ